Tjock och vacker

– kvinnlighet och kroppsstorlek bland nicaraguanska kvinnor

ANNA JOHANSSON
Sociologiska Institutionen, Göteborgs Universitet

Det är lördag och jag skall gå på kurs. Jag skall lära mig att vakta min vikt.
Vi är säkert närmare femtio tjocka, feta, runda, mulliga, överviktiga kvinnor – med för mycket vikt, över föreskriven norm. Femtio kvinnor som måste lära oss att sluta Slarva, sluta Synda. Som måste lära oss att ta Ansvar för våra kroppar och börja det stora Viktminskningsarbetet.

När jag kommer fram till disken får jag en massa små häften med listor, rutor och siffror och medlemsbok där man fyller i viktresultat. En våg i plast som väger maten i gram behöver jag också. Det kostar mycket pengar, men det är det värt säger vi i kön till varandra och nickar beskäftigt. Det är ju ändå en Vetenskapligt utarbetat metod.
Vi får en egen Konsulent. Hon har dräkt och permanentat hår. Stilig. Det var hon inte förr berättar hon. Då var hon tjock. Konsulenten pratar och skrattar hela tiden och är vad man kallar käck.

På dagens lektion får vi lära oss hur vi skall handla på rätt sätt för att inte "falla för frestelser".
Vi får också lära oss att göra sås av torrmjölk.
Det är mycket att lära.
Sen frågar konsulenten vilka av dagens nykomlingar som varit med i Viktväktarna förut. Vi är flera som räcker upp handen. "Många återfallsförbrytare idag" skrockar konsulenten. Men det kommer säkert att gå bra denna gången säger hon trosvisst.
Jag känner mig mycket skamsen och ångerfull. Jag är en återfallsförbrytare.
Nu måste jag sona mina brott, lova bot och bättring.
Med tunga men beslutsamma steg går jag mot vågen.

För att en kvinnas kropp skall bli socialt definierad och upplevd just som *kvinnlig* måste den bli disciplinerad och presenterad som sådan.[1] *Kroppsstorlek;* att vara tjock respektive smal, har inte bara blivit ett alltmer centralt element vid konstruktionen av kvinnlighet i modern västerländsk kultur, utan det är också den smala kvinnokroppens dominans över den tjocka, den fettfria kroppens dominans över den feta. Det råder vad man kan kalla "the tyranny of slenderness".[2]

I en amerikansk undersökning tillfrågades ett antal kvinnor vad de var mest rädda för. 38% av dessa kvinnor svarade att det de var mest rädda för var att bli tjocka. Denna studie, i likhet med många andra, visar att det bland kvinnor i västvärlden finns en utbredd oro och ett missnöje över sina kroppar. Det som främst av allt tycks stå i fokus för dessa upplevelser är just rädslan för och kampen mot *fetma.* Drygt tre av fyra amerikanskor anser att de är för feta, trots att bara en fjärdedel är det enligt vikttabellerna. Under vilken given dag som helst håller en stor del av den kvinnliga befolkningen i U.S.A på att banta – nära hälften av alla tio åriga flickor, två tredjedelar av

high school tjejer och en tredje del av alla vuxna kvinnor. Ätstörningar, anorexi och bulemi har blivit en utbredd problematik främst bland unga kvinnor.[3] Själv har jag som svensk kvinna i trettioårsåldern allt sedan tidig tonår disciplinerat min kropp genom olika bantningsmetoder och har bantat oavsett om jag haft någon övervikt alls, vägt 2 kg eller 20 kg för mycket. För mig som så många andra kvinnor är kriget mot fettet och fetman ett ständigt problem och disciplineringen av ätandet en självklar del av vardagen.

"First, the fat is bad paradigm is a socially constructed reality. Second, fat is more of a problem for women in contemporary culture. (. . .)"[4]

Detta säger Cheri K Erdman som argumenterar för vikten av att utmana denna "fat is bad" diskurs sanningsanspråk och motverka skuldbeläggandet och patologiseringen av feta kvinnor. Istället för att ta "fat is bad" som sanning bör man hävda att "fetma är acceptabelt" och "fetma är en del av en naturlig variation av mänskliga kroppars storlek". Själv definierar hon sig som en tjock, icke-bantande kvinna och gör en studie av feta kvinnor som accepterat sin kroppsstorlek och slutat banta. Vad som är problematiskt med fetma är den *sociala definitionen* av denna kroppsstorlek säger Erdman och inte fetman i sig.[5]

Jag är i denna artikel främst intresserad av att undersöka sociala definitioner runt kvinnors kroppsstorlek, men också av kvinnors egna erfarenheter av sin kropp som tjock respektive smal. När jag reflekterar över dessa teman talar jag utifrån en specifik position; som feministisk sociolog, som kvinna, som vit – och vad som i det här sammanhanget är väsentligt, som överviktig. Min utgångspunkt att konstruktionen av den kvinnliga kroppen – som diskursiv kategori såväl som erfarenhet – varierar mellan olika sociala grupper såväl som historiskt och kulturellt. Diskursen om fetma som defekt, fult, äckligt, farligt och slankhet som normalt, vackert, hälsosamt har etablerats under 1900 talet i framför allt U.S.A och Europa. Idag dominerar den synen på, utformandet och upplevelsen av kvinnokroppen i västerländsk kultur. Samtidigt förmedlas dessa kroppsliga ideal och praktiker genom globala kulturella flöden som omfattar även den s.k. tredje världen. Miss World kan numera komma både från Latinamerika och Asien, hon kan vara både brunögd och mörkhyad, men hon är alltid, utan undantag, smal.

Under de senaste åren har jag utfört etnografiska studier av kvinnlighet och identitetsskapande bland mestizo kvinnor i staden León, Nicaragua.[6] Och jag kommer här att undersöka föreställningar runt kroppsstorlek bland kvinnorna i San Ramón, det *barrio popular,* låginkomst kvarter där jag arbetade och levde. Jag vill, genom att relatera till det nicaraguanska kontextet, lyfta fram *skillnader* vad gäller konstruktionen av kvinnlighet genom kroppsstorlek, samt i viss mån också *konflikter* mellan olika diskurser, ideal och praktiker. Utifrån en önskan att *problematisera "fat is bad" diskursen,* blir det fruktbart att lyfta fram andra möjliga sociala definitioner och er-

farenheter av kroppsstorlek, av fetma och slankhet som kanske är omöjliga att ens tänka sig i en kultur som vår, som så starkt domineras av den fettfria, slanka kvinnokroppen.[7] Jag har sett det som både viktigt och fruktbart för mig att undersöka *mitt eget förhållande* till min kropp och kvinnlighet i relation till de Andra, eftersom jag i mötet med de nicaraguanska kvinnor kom att erfara hur en del av de skillnader som finns mellan mig och dem var *förkroppsligade.*[8]

Innan jag flyttar fokus till dessa möten och konfrontationer vill jag dock göra en kort genomgång av den historiska disciplineringprocess av kvinnokroppen som skett i västerländsk kultur – en disciplinering som jag själv är formad av och i relation till kvinnorna i San Ramón, är bärare av.

Disciplineringen av kvinnokroppen

Fulast av allt fult i vårt utseendefixerade samhälle anses det (. . .) att vara tjock. (. . .)[9]

To contemporary eyes, the women considered models of beauty in the days of Rubens, Titian and Boucher are more likely to appear as candidates for crash diet plans; recomended for psyciatric treatment, targetted as buyers of laxatives, appetite suppressants and so on. Fair enough, in a sense; after all, the notion that standards of 'beauty' and 'grace' are never transhistorical, or eternally valid, is by no means new to us. Yet even our awarness of the possibility of such changes gives us no insight into the ways in which we internalize the standards that do apply today, the way in which we live both with and within them.[10]

Det västerländska samhället som ett överflöds och konsumtionssamhälle, är också ett samhälle som är besatt med att disciplinera kroppen genom olika metoder för att undvika fetma. Enligt Susan Bordo kan det intensiva ägnandet åt kampen mot fettet, åt bantning och att uppnå slankheten som ideal, mycket väl sägas fungera som en av de mest dominerande "normaliseringsstrategierna" under vårt århundrade. Genom otaliga praktiker försäkras produktionen av självdisciplinerade och självkontrollerande lydiga kroppar, känsliga för varje avvikelse från normen och ständigt upptagna med hårt arbete för att förbättra sig själv i enlighet med dessa normer. Som Bordo påpekar är kvinnor i högre grad än män underställda denna typ av "normaliserings" strategier, denna "tyranny of slenderness".[11]

I ett samhälle med manlig dominans är den kvinnliga kroppen ständigt underkastad och bedömd av den kontrollerande och normaliserande manliga blicken utifrån olika idealbilder.[12] Historiskt har idealbilderna varierat, och föreställningar om den kvinnliga kroppen i västerländskt tänkande kan sägas vara komplext, ofta ambivalent och motsägelsefullt. Ben Lowe menar att det trots allt finns vissa underliggande grundläggande antaganden som har varit relativt konstanta över tid; det är alltid något bristfälligt och defekt över den kvinnliga kroppen, något som måste åtgärdas och korrigeras. Detta springer i hög grad enligt Lowe ur den bibliska representationen av den första kvinnan,

Eva som lockande fresterska som leder män in i köttslig synd.[13] Den kvinnliga naturen/sexualiteten måste ställas under manlig dominans. Tidiga kristna tänkare föreskriver hur kvinnokroppen på olika sätt måste tuktas och diciplineras för att förhindra att den väcker sexuellt begär hos män. Jerome uppmanade t.ex kvinnor att inte äta kött, då kött sågs som oren föda, kopplad till sexualitet, samt att inte ligga i mjuka sängar.[14] Som ett yttersta uttryck för denna disciplinering av den kvinnliga kroppen kan man se under medeltiden då den asketiska livshållning som nunnor inom katolska kyrkan underordnade sig inte bara omfattade celibat och fattigdom, utan långa fasteperioder och fysiska straff, i enlighet med tanketraditionen att kvinnlig andlighet sågs som starkt kopplat till fysiskt lidande.[15]

Den religiösa asketismen är en form av kroppens disciplinering där kroppen är i själens tjänst och målet är att undertrycka köttets lustar. I den moderna kulturen är kroppen dock inte underställd ett andligt projekt utan ett vetenskapligt, där dess gester, rörelser och beteende disciplineras och formas genom olika vetenskapligt grundade disciplinära praktiker.[16] Dessa praktiker är könsbestämda och producerar enligt Bartky kvinnliga kroppar 1) av en specifik storlek och utformning, 2) med en specifik uppsättning gester, rörelser och poser, och slutligen 3) som en dekorerad yta.[17]

Det har dock skett förändringar från tidig modernitet till det vi idag kan kalla post- eller senmodernitet. Som Bordo så elegant analyserar och formulerar denna förändring:

"Gradually and surely, a technology that was first aimed at the replacement of malfunctioning parts has generated an industry and ideology fueled by fantasies of rearranging, tranforming , and correcting, an ideology of limitless improvement and change, defying the historicity, the mortality, and indeed the very materiality of the body. In place of that materiality, we now have what I will call cultural plastic". In place of God the watch-maker, we know have ourselves, the master sculptors of that plastic."[18]

Du väljer din kropp, du har ansvar för den, du formar den som du själv vill ha den.[19]

Det dominerande kroppsidealet är idag en fettfri, vältränad och smidig kropp. I detta ideal uttrycks paradoxen mellan å ena sidan ohämmad konsumtion och å andra sidan sträng arbetsdisciplin och självkontroll; att mitt i allt överflöd kunna visa upp en vältränad, fettfri och sund kropp.[20] Självkontrollen och underhållet av kroppen ses också som en förutsättning för att kunna njuta av sin kropps expressiva möjligheter. Genom kontroll uppnås frihet.[21]

I denna kultur blir fetma ett symboliskt uttryck för att man inte tar ansvar och bryr sig om sin kropp, ett uttryck för förfall och ohälsa. Fetma är inte bara ansett som fult utan signalerar också misslyckande. För om kroppen antas berätta om det inre psykologiska tillståndet blir fetma ett yttre tecken på en inre moralisk defekt, en karaktärbrist, en psykisk oförmåga. Det blir ett tecken på bristande kontroll – över sitt ätande, sin kropp och därmed sig

själv och sitt liv – man har inte den kontroll som är förutsättningen för att lyckas och vara lycklig. Kopplingen mellan sexualitet och bristande självbehärskning och kontroll är också tydlig; okontrollerad hunger, glupskhet och omättlighet är kulturella metaforer för kvinnlig sexualitet. Mot kvinnokroppen som åtråvärd i sin slankhet, som uppfyller normen för anpassad kvinnlighet står fetma som det hotande, farliga och defekt kvinnliga.[22]

Kvinnor i vår kultur lever ständigt med alla dessa föreställningar och fantasier, krav och normer, och lever, upplever, erfar och förnimmer sina kroppar genom dem.[23] Jag gör det, vilket jag också i allra högsta grad blev medveten om när jag mötte en kultur som den nicaraguanska där den smala kvinnokroppen inte ännu erövrat den tjocka – där en kvinna aldrig hörs avböja ett mål mat med orden: " nej, tack, jag bantar", där fetma inte är något att skämmas över. Om de nicaraguanska kvinnornas föreställningar runt kroppen från början inte varit något jag tänkt på så mycket, kom de frågor och konflikter runt kvinnlighet och kropp som uppstod mellan mig och kvinnorna att oundvikligen leda till reflektioner runt dessa teman, och runt kroppsstorlek, ätande, fetma och slankhet.

Kvinnliga kroppar i möte, kvinnliga kroppar i konflikt

Jag är tillbaka i staden León, i Nicaragua igen – hos Esperanza och hennes familj i kvarteret San Ramón. Hon kommer utspringande ur huset och utropar förtjust medan hon kramar om mig: – *Ay, Anita, tan gorda y blanca está – Åh, Anita, så tjock och vit du är!* Detta är ett spontant rop av glädje över att se mig igen, och tillfredställelse över mitt blomstrande utseende. Jag vet det, men ändå tänker jag omedelbart bekymrat "har jag verkligen gått upp så mycket i vikt?"och "är jag verkligen så blek, jag gick ju till solarie innan jag åkte"?.

Esperanza är en mestizokvinna i sextioårs åldern, mor, farmor, farmorsmor, gatuförsäljerska, katolik, analfabet från Nicaragua, Centralamerika och jag, vit kvinna i trettio års åldern utan barn, icke-troende protestant och akademiker från Sverige, Europa. Här i mötet mellan oss konfronteras omedelbart olika föreställningar om den kvinnliga kroppen. Jag vill se fältarbetet som en process, en pågående dialog och interaktion mellan mig och Esperanza samt de andra kvinnorna, vilken innefattar förståelse och samarbete, men också makt och konflikter. I fokus för denna dialog och interaktion står ofta ideal och praktiker som inte bara handlar *om* kroppen men också är förkroppsligade. Inom den etnografiska situationen sker en konstruktion av mening där alla parter är aktiva om än med olika positioner av kunskap och makt.

Som Carol Warren har kommenterat finns det en mängd litteratur om informanters kroppar som de Andra, men inte om etnografernas egna krop-

par och dessas betydelse för kunskapsprocessen. Och ändå, när jag anländer presenterar jag mig själv som en kvinnlig, svensk sociolog genom min kropp; min kroppsstorlek, min hudfärg och ögon färg, mina rörelser, kläder, hygien och hälsa.[24] När denna presentation av mig själv blivit konfliktfylld, för mig/för dem har det blivit nödvändigt för mig att reflektera över, försöka förstå och hantera detta.

Esperanza utropar förtjust att jag är så *blanca*, vit. Det absolut viktigaste av mina kroppsliga attribut och tecken är också min hud, hår och ögon*färg*. Jag är en chela, ljushyad, blond, blåögd från den Andra världen. *Cheles* refererar framför allt till nordamerikaner, men är relaterad till den hierarkiska ordning av ras som befästes av kolonialmakten med spanjorer överst och indianer och svarta underst; och däremellan kreoler och mestizer. Trots att jag som kvinna är underordnad, ger min ljusa hy och blå ögon mig en överordnad maktposition. I Nicaragua är ljus hy så gott som liktydigt med att vara *guapa/guapo;* snygg, sexig, attraktiv. Detta måste förstås i relation till det mönster av vad Lancaster kallar "colourism" som strukturerar den nicaraguanska mestizo kulturen där vitt förknippas med renhet och skönhet, och svart med det onda och smutsiga.[25]

Om min hudfärg och ögonfärg var det som gav mig en mer given position av överordning var många andra av mina kroppsliga attribut förhandlingsbara och mer instabila. Det mesta som rörde min kropp; dess storlek, utseende, kläder, mitt ätande, min hälsa var här föremål för öppen granskning och bedömning på ett sätt som jag var ovan vid. Mina föreställningar om och behov av personlig integritet och gränser utmanades gång på gång. Om de manliga blickarna på min kropp och risken för sexuella närmanden och övergrepp utgjorde ett konstant hot, främst ute på gatan, *la calle,* utgjorde de kvinnliga blickar som betraktade mig i hussfären, *la casa,* och de kvinnliga händer som ombesörjde min kropp, inget hot men dock ett problem. Det senare var dessutom något jag var oförberedd på. Framförallt de äldre kvinnorna, mormödrarna och farmödrarna, *las abuelas,* såg sig själva ha en självklar rätt till och ett ansvar över min kropp vilket yttrade sig i att de kunde klämma och ta på mig, uppmana mig att duscha, ge mig färdiga portioner mat, tvätta mina trosor, stryka mina klänningar. Detta ingår både som en praktik av modrande och en praktik av tjänande, vilket jag av olika skäl upplevde som svårt att hantera.

Man kan säga att min kropp ibland blev ett slagfält för kampen mellan olika värderingar, normer, positioner – kvinnornas och mina. Denna kamp försigick inom husets sfär, *la casa.* Att anpassa mig till vissa normer var lätt, som att börja stryka alla mina kläder för att presentera mig på ett godtagbart sätt utanför huset. Däremot, när jag svettig och varm kom in från solen ute gatan, var det nödvändigt för mig att ta en dusch trots att man enligt folkmedicinsk tro (som praktiseras och förs vidare av främst kvinnor)antar att solen orsakar en ohälsosam upphettning av kroppen och då inte får

komma i kontakt med vatten som alltid räknas som "kallt" oavsett temprat-ur.

Denna kamp om min kropp gjorde mig mycket medveten om hur vägen till att uppträda och se ut som en speciell sorts kvinna kan vara en konfliktfylld förhandlingsprocess. Jag blev också medveten om hur denna process inkluderar förändring av inte bara definitioner och beteenden men också kroppsliga förnimmelser. I slutet av min vistelse kunde jag inte förmå mig gå ut ur huset i ett ostruket klädesplagg eftersom jag då kände mig illa till mods över min "slafsighet". Och då jag tagit en nattlig dusch efter en dans, upplevde jag trots den heta klibbiga nattluften att jag hade gjort något i allra högsta grad ohälsosamt och riskfyllt. Påverkad som jag var av alla förmaningar, dystra förutsägelser och huvudskakningar kände jag oroligt efter; var jag ändå inte lite frusen och "nedkyld"? Konstruktionen av kvinnlighet, deras och min har en mycket konkret kroppslig dimension, och så har konflikten mellan dessa olika kvinnligheterna och sätten att skapa dem.

Det mest konfliktfyllda kom i vår interaktion att vara det som rörde mat, ätande och kroppstorlek. För mig, en kvinna som kommer från en kultur där man är besatt av kroppsstorlek och som kämpat mot övervikt sedan tonåren var det en utmaning att befinna mig i den nicaraguanska kulturen, en utmaning av "fat is bad" diskursen som den skrivits in i min kropp och identitet. Den förändring som krävs för att frigöra sig från denna diskurs definitioner och praktiker inrymdes givetvis inte inom den etnografiska situationen. En ostruken klänning är en sak, en tjock kropp en helt annan.

Det är i hög grad ur djupt personliga konflikter och de omedelbara och mycket personliga reaktionerna som de sociologiska frågorna formulerats; Vilken betydelse har mat, och finns det någon kontroll av aptit och ätande i den nicaraguanska kulturen och bland kvinnorna? Vilken är deras syn på fetma respektive slankhet? Varför är det så viktigt för dem att definiera mig som *gorda* – tjock? Vad är det för föreställningar jag förkroppsligar?

Aptit, ätande och kropp – brist och överflöd i nicaraguansk kultur

– Coma, coma, Anita, ät, ät. Ät idag för imorgon kanske det inte finns någon mat.

Så säger Esperanza när hon serverar mig gigantiska portioner av mat; ris, grönsaker, ägg och tortilla, indränkta i och drypande av majsolja. Det är rejäl bukfylla för kroppsarbetare. Som ansvarig för hushållet serverar Esperanza färdiga portioner åt alla och eftersom jag är gäst med hög status får jag en extra stor portion, som männen. Jag är djupt tacksam över all generositet och omsorg, samtidigt som det är nästan fysiskt omöjligt för mig att äta all mat och jag önskar att jag fick kontrollera mitt ätande själv. Om jag lämnar mat blir Esperanza sårad och klagar högljutt inför andra familjemedlemmar och grannar att jag inte tycker om hennes mat. Hon bevakar också noga att jag inte blir smalare "för vad skulle din mamma säga om du kom hem alldeles mager. Hon skulle tro vi inte ger dig någon mat här". Själv skulle jag helst vilja avstå nästan helt från mat i den starka hettan och bara leva på frukt och dryck. Detta är vad jag är van

att göra under andra utlandsresor, vilket alltid resulterar i en stor viktminskning – utan att jag ens behövt anstränga mig. Nu blir jag istället tvingad att äta mer än jag gör hemma.

Som resande, som etnograf är jag inställd på att i största möjliga mån anpassa mig till förväntningarna och normerna i den kultur jag är gäst i. Samtidigt, som ständigt bantande kvinna, som söker uppnå kontroll över mitt ätande, som har internaliserat "the tyranny of slenderness", väcker dessa förväntningar och normer frustration inom mig. Det uppstår också upprepade missförstånd och diskussioner mellan mig och de nicaraguanska kvinnorna.

I den nicaraguanska kontexten har mat, aptit och ätande sin speciella kulturella och psykologiska betydelse. Som jag tidigare konstaterat präglas den västerländska kulturen av den motsägelsefulla relationen mellan *hedonism;* ohämmad konsumtion och omedelbar njutning och *asketism;* kontroll, disciplin och självbehärskning. Förutsättningen för de utbredda praktiker som är inriktade på att avstå från att äta, att kontrollera aptiten, är kanske just den obegränsade tillgång till mat och konsumtionsvaror som finns.

I Nicaragua, ett land geopolitiskt placerat i syd i motsats till nord, i den tredje världen i motsats till den första världen, i pereferin i motsats till centrum, är vardagen för majoriteten av befolkningen präglad av kampen för fysisk överlevnad, inte bara vad gäller daglig försörjning, tillgång till husrum och dricksvatten, men också vad gäller sjukdom, krig och naturkatastrofer. Samtidigt är den nicaraguanska kulturen inlemmad i en process av global modernitet, av ekonomiska såväl som kulturella flöden, vilket bl a innebär att man översköljs av och får tillgång till en ström av konsumtionsvaror, av bilder och symboler, främst från U.S.A. Här representeras andra liv och världar, nya möjligheter uppstår till tematisering av sig själv, av kvinnligt/manligt osv. och nya horisonter av förväntningar och drömmar öppnas. Samtidigt blir det också en fråga om delvis nya maktformer samt ökad utsatthet, då varken de sociala eller materiella förutsättningarna finns för vanliga nicaraguaner att förverkliga de önskningar som väcks av det mediala bildflödet. I den mån man har tillgång till konsumtionsindustrins varor används de i högre grad till att markera och uppnå social status och prestige än till att experimentera med olika identiteter (även om det också existerar, framför allt inom huvudstaden Managuas ungdomskulturer och subkulturer).[26]

Jag tycker mig ha kunnat urskilja en central kulturell tematik i Nicaragua runt *brist* och *yttre hot* representerad i talet om hungern, *el hambre,* fattigdomen *la pobreza,* kriget *la guerra* och jordbävningen *el terremoto* (eller som i León där man talar om vulkanutbrott). Som man säger "*la vida es dura*" – livet är hårt. Mot detta står något slags *överflöd* och *det goda livet* som kan sägas representeras i talet om jorden *la tierra,* festen, *la fiesta* och U.S.A, *Los Estados.* Då den nicaraguanska kulturen till många drag är en bondekultur representeras överflödet av jordens och naturens fruktbarhet, och de produkter som man antingen fått av släkt från landsbygden eller odlat/fött upp själv. Festen, *la fiesta,* är ofta kopplad till religiösa katolska

högtider, och är till sin karaktär ytterst sinnlig, med starka färger, guld, hög musik, mycket mat och dryck och i bästa fall dans. Slutligen, det materiella överflöd som representeras av livet *allá* – där borta i U.S.A; TV apparater, hus, bilar, stereo, kläder, hamburgare, coca cola – platsen där det finns ett överflöd av konsumtionsvaror. Och bilden av *los Estados* som "the land of plenty" skapas och återskapas ständigt i berättelserna av och om de hundratusentals nicaraguaner som emigrerat dit.

"Ät, ät idag, för imorgon kanske det inte finns någon mat". Esperanzas uttryck kan sägas sammanfatta den relation nicaraguanerna tycks ha till mat och ätande. För majoriteten av nicaraguanerna är vardagen genomsyrad av *brist*, av en begränsad tillgång på pengar till kläder, medicin, hyra, räkningar, och till mat. Det stora bekymret för nicaraguanska kvinnor är att säkra den dagliga tillgången på mat främst till sina barn, och även om man sällan går helt utan mat och ingen svälter är *oron* för hungern – *el hambre* mycket stor. Närhelst det är möjligt bryter man av denna vardag av brist med en *fiesta*, där maten är det mest centrala elementet. Man äter då så mycket man kan utan hämningar, och tar med sig mat hem till dem som inte kan vara med. Barn, tonåringar, men även vuxna (män) ibland nästan slåss för att få del av mat och godsaker. Man äter fort och koncentrerat.[27] Njutningen kan här sägas vara relaterad till vardagens brist snarare än till självkontroll och disciplin.

När det inte finns tillräckligt med mat förväntas kvinnor stå tillbaka med sin aptit; barnens behov går först men även männens. Kvinnorna ger de största portionerna, finaste bitarna kött till männen, och de får också mat först. Det handlar om självuppoffring, en vilja att ge god service och omsorg som utmärker en "riktig" kvinna. I den mån det finns disciplinära praktiker som kontrollerar kvinnors aptit och ätande är de grundade i religiösa/folkmedicinska tabun och inte i vetenskapliga diskurser om diet och bantning. Man praktiserar i Nicaragua generellt ingen regelbunden religiös fasta, däremot avstår i enlighet med den traditionella folktron många kvinnor från att äta vissa födoämnen som kött och mjölkprodukter under menstruation, graviditet och efter förlossning (40 dagar). Denna praktik har som jag tolkar det, en koppling till kristna föreställningar om den kvinnliga kroppens orenhet och kvinnlig sexualitet samt till praktiken av religiös fasta.[28]

Att vara tjock – gorda

I varje hus jag kommer till för att hälsa på kommenteras och diskuteras min kroppsstorlek med stort engagemang. – Hon är tjockare än sist! – Nej, hon är smalare. – Nej, jag tycker hon är helt klart tjockare! Vid något tillfälle tittar en av de unga kvinnorna på mina ben och klämmer förtjust mitt lår; "sådana tjocka ben"! Och "Hur har du blivit så tjock" frågar någon? Ibland har jag kunnat skratta gott och svara villigt på frågorna, men det har också funnits omedelbara

reaktioner av en mer eller mindre stark känsla av kränkning och skam inför denna offentliga granskning av min kropp, en irritation och ett obehag. Jag undrar över deras fascination över att diskutera min kroppsstorlek? Är de inte medvetna om att deras kommentarer och frågor kan verka kränkande och förolämpande för en överviktig kvinna?

Att vara *gorda,* tjock är i Nicaragua inget ovanligt. Många kvinnor, speciellt de medelålders är enligt våra mått, överviktiga. Att vara fyllig, mullig, kraftig anses på många sätt attraktivt. Stora, utputande kvinnostjärtar har stark sexuell laddning i Nicaragua, såväl som i resten av Latinamerika, och kvinnorna svänger gärna på sina breda höfter och stora stjärtar då de går gatan fram eller på dansgolvet. I latinamerikanska såpoperor – *telenovelas* är visserligen hjältinnorna alltid slanka, men det finns ofta någon kvinnlig rollfigur som är rund om kinderna och ganska rejält kurvig. Den "tjocka flickan" i en av de *novelas* som riktar sig till främst unga kvinnor är definitivt ansedd som oattraktiv och lite löjlig, men hon tycks aldrig reflektera över eventuell bantning.

Samtidigt representeras idealet om den slanka (ljushyade/vita) kvinnokroppen även här i tv program, i reklam och tidningar, främst från U.S.A. I de få snabbköp – *super mercados* – som finns i städerna är hyllorna fyllda av amerikanska "low fat produkter, och man kan finna gym i de större städerna. Detta påverkar dock inte vardagslivet för majoriteten av de nicaraguanska kvinnorna som varken läser damtidningar eller handlar i snabbköp. I den mån "fat is bad" diskursen och "the tyranny of slenderness" existerar är det begränsad till de fåtal som tillhör medel- och överklass.

Esperanza har sin åsikt klar: *Hurvida du är tjock eller smal beror på den kropp som Gud har gett dig. Det hör till naturen; vissa är tjocka, andra är smala. Så är det.*

Och en annan kvinna säger: *Om du är tjock från födseln kommer du alltid att vara tjock.*

Här uttrycks föreställningen att din kropp är naturgiven och ditt öde, inte något du kan välja eller är ansvarig för. Även om en enskild kvinna som är tjock kan antas äta för mycket och/eller vara *arragana,* lat, konstateras detta utan något underliggande antagande att hon med hjälp av kroppslig disciplin skulle kunna avhjälpa sitt beteende och åtgärda sin fetma. Hennes kropp ses inte som formbar.

Samtidigt är det inte oproblematiskt att vara tjock. Som Jasmina, en stor kvinna i femtiofem års åldern förklarar: *Kläderna passar inte om man är för tjock. Det är bättre att vara smal.* För Jasmina som har nio barn och flera barnbarn och inte längre anses ha en position som potentiellt sexuellt attraktiv är fetman en mer praktisk olägenhet. För Viki som är tjugo år och har blivit allt tjockare de senaste åren är det annorlunda. Hon säger med ett litet skratt: *Killarna ropar inte älskling efter mig längre.* I nästa andetag säger hon dock: *Män vill ha något att hålla i.*

En dag när Viki står i köket argumenterar hon halvt på skämt, halvt på allvar, för att hon inte borde laga mat för då äter hon bara, och att hon skulle "skickas" till en plats där man inte behövde laga mat: *De säger till mig att jag är för tjock, sen säger de " varför äter du inte, tycker du inte om det, coma ät, coma ät.* "De" är framför allt hennes farmor Esperanza och de andra äldre kvinnorna. Och här tycks finnas en generationsskillnad där de yngre kvinnorna trots allt är medvetna om och till viss del påverkade av slankheten som skönhetsideal och av disciplinära praktikerna att undvika fetma. Viki har hört något om att för att gå ned i vikt skall man äta grapefrukt. Trots det äter hon inte grapefrukt eftersom de är för sura säger hon. Hon vet också att det finns s.k *centros de exercisio* – gyms i staden, men hon har inte råd att gå dit. Ibland talar hon istället om att börja jogga på morgonen, men hon har aldrig börjat. Vikis obenägenhet att banta och motionera skulle i ett annat kulturellt kontext tolkas som tecken på dålig karaktär, men faktum är att ingen kvinna, inte någon man heller för den delen, har någonsin setts jogga i kvarteret och ingen kvinna har heller setts praktisera någon diet för att gå ned i vikt. Vikis tal om bantning och motion är snarare undantag än regel och frågan är vad som skulle hända om hon satte sina planer i verket.

Kvinnorna i kvarteret är inte särskilt väl insatta i bantnings- och motions praktiker. De har alla någon aning om det, de har sett "något" på tv, "hört " om det, men hela den diskurs som syftar till att disciplinera kroppen, föreställningar om att förbättra och forma om kroppen, är något oerhört vagt och främmande. Esperanza förklarar att hon har hört om gymnastik och att många människor gör det. Själv äter hon inte på kvällen eftersom "de" säger att man blir tjock om man äter sent på kvällen. Att sluta äta med intentionen att bli smal är dock inte att tänka på. Det är fel hävdar hon. Då blir man sjuk.

Att kvinnorna inte känner till eller är dominerade av de diciplinära regler som konstituerar "the tyranny of slenderness", att de inte praktiserar bantning och motion, innebär inte att de inte ger kroppsstorlek betydelse. Faktum är att en persons kroppsstorlek är en mycket viktig referenspunkt vid klassifikation- och identifikation. Termerna *gordo/a* – tjock och *flaco/a* – smal är ständigt närvarande i vardagligt tal då man refererar till olika personer. Man refererar till personer som "den tjocka" eller "den smala" och barn och vuxna kallas *Gordo/Gorda* respektive *Flaco/Flaca,* i vissa fall är en person endast känd som *La Gorda,* utan att man någon gång nämner denna person vid namn. Vad som bestämmer om en person är tjock eller smal är inte kroppsvikt, eftersom man inte väger sina kroppar och definitionerna "överviktig" eller "underviktig" inte existerar. Termerna gorda/flaca är som de används i vardagen, *relationella.* Vem som är tjock och vem som inte är det bestäms i hög grad utifrån talarens avsikt, de skiftande kontexterna, situationerna och jämförande bedömningar.

Termerna är i hög grad deskriptiva, och tycks ha mycket liten värderande karaktär. Man förväntas inte bli förolämpad av eller skämmas för att bli kallad "*gorda*". Snarare, i den mån kroppsstorlek är kopplad till skönhetsideal är *gorda* ofta synonymt med *hermosa-* vilket innebär vacker i betydelsen *präktig* och *fager* till skillnad från *bella* som är vacker i betydelsen *skön.* När man vill beskriva ett barn som är verkligt vackert, hermoso/a säger man ; han/hon var tjock och ljushyad/blond (*chela/e).* Fetma har av framför allt den äldre generationen en mycket positiv innebörd, kopplad till hälsa, lycka, skönhet, i motsats till magerhet som kopplad till sjukdom/lidande och det fula.

Att bli flacita – mager

Gloria som är vad man kan kalla en "mullig" ung kvinna, är sedan hon kom tillbaka från en längre period av arbete i U.S.A, inbegripen i en konflikt med sin svärmor. De pengar som Gloria sparat ihop och fört hem i triumf har svärmodern lurat av henne och hon har till slut tvingats lämna huset där hennes man bor kvar. Gloria drar i byxlinningen för att visa hur löst hennes byxor sitter och kommenterar i sorgsen ton: – *Titta, jag är smal. Pga alla problem.* Enligt *la gente* – den allmänna meningen – passar det henne inte att vara "smal".

Här definieras en kvinna som förmodligen väger närmare sjuttiofem kilo som "smal" och själv beklagar hon det. Huruvida hon verkligen har blivit smalare är inte ens speciellt viktigt. Kroppsstorleken, och den ev. faktiska avmagringen är inte det det gäller, utan att Gloria på ett övertygande sätt lyckas presentera sig själv som ett lidande offer och att hon blir uppfattad som sådant, i relation till svärmodern och makens familj. Att ha magrat ses bland kvinnor som ett symboliskt uttryck för *lidande.*

Lidandet är centralt för konstruktionen av kvinnlighet bland nicaraguanska kvinnor. Kvinnor är ämnade att lida och deras lidande har en närmast mystisk karaktär. Detta är kopplat till den kristna/katolska diskursen och den främsta symbolen för kvinnligt lidande är Jungfru Maria – *la Virgen,* den självuppoffrande, rena som gav upp sin enfödde son och såg honom dö på korset. "*La Virgen* vet hur det är att lida" och "hon lider som vi" som kvinnorna säger. Som jag tidigare nämnt finns det också inom katolicismen en föreställning om kvinnlig andlighet/själsstyrka som kopplat till kroppsligt lidande.

Att presentera sig som *una mujer sufrida,* en lidande kvinna, ger en moraliskt överordnad position framför allt i förhållande till männen, men också i förhållande till andra kvinnor. I kvinnornas berättelser om lidande inkluderas ofta elementet avmagring som en dramatiskt höjdpunkt i historien "Förr var hon *gorda*" – tjock och titta på henne nu *flacita, flacita,* så mager,

så mager. Nu ser hon gammal och förstörd ut – *ruinada.* Man *drabbas* av avmagring som ett resultat av lidande, det är inte något man själv uppnår genom kontroll av sitt ätande eller olika kroppstekniker. Och oavsett om kvinnan var/är smal eller tjock skulle ingen komma på tanken att börja diskutera hur många kilo föremålet för uppmärksamheten kan tänkas ha förlorat. Det är lidandet som står i fokus.

En nicaraguansk kvinnas lidandehistoria är kopplat till relationen till män och moderskapet; att vara en god hustru och mor innebär att uppoffra sig – *sacrificarse* och härda ut – *aguantar.* Som kvinna blir du *ruinada* – förstörd p g a din mans otrohet, hans ekonomiska oansvarighet och hans drickande och av att föda hans barn. "Att få barn förstör kvinnors kroppar" är t.e.x något man ofta hör både från män och kvinnor.

En dag går jag längs gatan tillsammans med Aurora, en kvinna i fyrtio årsåldern, när en kvinna som står i en dörröppning hälsar henne med orden: *Ay, tan hermosa que está. Så vacker du är!*

Aurora förklarar att kvinnan senast hade sett henne då hon bodde i kvarteret med sin f.d man. *Jag var så smal, så smal, flaciiita, flaciiita, förstörd, jag såg ut som en viejita, en gammal kvinna.*

Hon berättar för mig om hur hon led; hur hon bröts ned fysiskt och psykiskt av hennes mans behandling av henne. Aurora tilläts inte att arbeta av maken, han var konstant otrogen och gav henne inga pengar eller stöd. Hon bodde hos svärmodern och hade bara två klänningar att byta med. *Jag hade ingenting.* Till slut skiljde hon sig. Och som slut på sin historia berättar Aurora hur hon en tid efter skilsmässan passerade den kvinna som varit älskarinna åt hennes f.d man – den andra kvinnan: *Nu var det hon som var nedbruten, ruinada, och jag hade blivit en annan. Hon var lika mager som jag varit innan, och hade nästan inga tänder.*

Aurora som har presenterat sig själv som ett offer för sin mans behandling, skapar här ett slut på historien i vilket hon som den goda lidande kvinnan nu när hon är fri från sin man får sin upprättelse, hon blir tjock och vacker. Detta i kontrast till att kvinnan som varit mannens andra kvinna och varit medskyldig till Auroras lidande nu har fått sitt straff och är mager och ful.

Xiomara är en ung kvinna, som har tre barn varav en baby som hon fortfarande ammar. Hon är bekymrad över sin kropp och frågar mig vid upprepade tillfällen om jag tycker att hon är för smal. Doktorn har sagt till henne att hon inte borde amma sin baby för hon blir för smal då. – *Åh, jag känner mig för smal. Egentligen är jag vacker – hermosa. Ja, jag är vacker. Mina vänner säger att min kropp är fin som den är, att den ser fin ut.*

I mina ögon förkroppsligar Xiomara idealet av den slanka kvinnokroppen, och jag har svårt att förstå hennes oro. Efter att vid ett flertal tillfällen ha kommit och hälsat på henne då hon ligger på bakgården i en hängmatta, och antingen sover eller vilar eftersom hon är sjuk och trött blir hennes oro över

sin kropp mer begriplig för mig. Det syns mig att hon förknippar barnafödandet med sjukdom och kroppsligt förfall – att bli *ruinada*, där avmagring här är ett viktigt element. Xiomara presenterar sig som en avmagrad, lidande kvinna i relation till moderskapet, samtidigt som hon betonar att hon "egentligen" är vacker, enligt sina vänner – de kvinnliga vänner som hon går ut och dansar med, åker till huvudstaden och arbetar som gatuförsäljerska tillsammans med.

Har du sett hur jag gått ned i vikt de senaste dagarna? Jag är så smal att en vindpust kan blåsa bort mig. Hur blir jag tjock och vacker som du? Jag är så smal , så smal men skulle vilja bli tjock. Vad jag än äter så blir jag inte tjockare. Jag dricker mjölk, jag äter ris...

Så klagar Maria Felix, en annan kvinna i trettiårsåldern som har migrän och ofta är sjuk. Hon oroar sig över sin hälsa och talar ofta om sin sjukdom. När hon har huvudvärk tappar hon all kraft och måste gå och lägga sig. Hon kan då inte arbeta vid sin symaskin, och tjäna pengar för att försörja sina döttrar eller gå till marknaden och handla. Upplevelsen av att vara kraftlös och svag, oförmögen att utföra sin plikt som försörjerska får sitt symboliska uttryck i metaforen av en kropp som är så mager att den kan blåsa bort. När jag frågar: *Är det bättre att vara tjock än smal?* tycks Maria Felix nästan förvånad över frågan och svarar omedelbart: *Självklart.*

Vid min nästa vistelse i Nicaragua har Maria Felix huvudvärk nästan försvunnit, och då vi går på gatan på väg mot marknaden säger hon med huvudet högt hållet och med ett nöjt, nästan triumferande leende: *Se så tjock och vacker jag har blivit. Jag känner mig stark nu. Nu kan jag gå ut på stan.*

Att bli smal eller mager – *flacita* tycks av kvinnorna uppfattas som ett symboliskt uttryck för lidande, antingen som ett oskyldigt offer eller som straff. Detta lidande ger kvinnorna en visseligen en moraliskt överordnad position i relation till männen, och över andra kvinnor, men samtidigt förmedlas en upplevelse av underordning och kraftlöshet. Att bli *gorda* och *hermosa* är kopplat till en bättre tillvaro, ett liv av självständighet och styrka, och kan också ses som upprättelse efter eller belöning för tåligt utstått lidande. Det finns här en intressant och inte helt lättbegriplig relation mellan å ena sidan den katolska diskurs i vilken den avmagrade kvinnokroppen symboliserar ett kvinnoideal av *passivt lidande* och å andra sidan den nicaraguanska vardagskultur som domineras av brist och yttre hot där kvinnokroppen med hull tycks symbolisera ett kvinnlighet av *oberoende* och *styrka.* Om Jungfru Maria som blek, späd och bräcklig i sitt lidande symboliserar ett skönhetsideal av *belleza;* det sköna och rena, förkroppsligar den fylliga nicaraguanska kvinnan ett skönhetsideal av *hermosura;* fager, blomstrande och kraftfull.

Anita – så tjock du är; att representera den Andra kroppen

För Esperanza och hennes familj, och för de andra kvinnorna i San Ramón, representerar och förkroppsligar jag *the land of plenty,* det som ligger *allá* – over there; en värld av materiellt överflöd, rikedom, där människor är mätta, friska och vackra. Som Esperanza berättar om de tre systrarna som flyttat till U.S.A; *De är tjocka, vackra och har tunga armband av guld.* Jag förkroppsligar bilden av ett annat liv och en annan värld och kanske är det så att de vill föreställa sig mig sittande på en stol hela dagen utan att arbeta, ätande stora och delikata måltider utan att behöva bekymra mig om att maten någonsin skall ta slut, tjock, välnärd. och blomstrande. Att definiera mig som *gorda,* även i förhållande till kvinnor som för allt vad jag kan se är lika tjocka eller tjockare, (detta gäller även min hudfärg) placerar mig i en priviligierad position, med högre social status. Själva betonar de ständigt sin fattigdom, *la pobreza,* sitt hårda arbetet, *el trabajo duro* och sin kamp mot hungern, *el hambre.* "Se på mig, jag är *flacita*".

Jag är en *chela,* och alltså lider jag inte som Kvinnor gör, nicaraguanska kvinnor. Som Viki frågade mig då vi tittade på en telenovela:

– Grät du när du och din pojkvän separerade?
– Ja visst gjorde jag det.
– Åh, jag trodde bara det var vi som grät.

"Vi", är *las negras* – mörkhyade, *las pobres* – de fattiga kvinnorna som har män som är *bandidos* och flera barn innan de fyllt tjugo. Och Viki suckar:
– Du är lycklig du Anita, som inte har barn och kan resa vart du vill.

Jag representerar en annan kvinnlighet som förknippas med *allá,* där borta, med utbildning, yrke, oberoende, frihet, som för många av de yngre kvinnorna framstår som eftersträvansvärt, om än inte entydigt positivt. Min fetma konstrueras då som ett tecken på hälsa och styrka, på välmående och frånvaro av lidande. Det blir främst ett uttryck för det goda livet, där man lever *tranquila,* i lugn och ro, utan att behöva bekymra sig hur man skall klara morgondagen, ett liv av frihet. Inom den etnografiska situationen – det sociala fält av möte och interaktion mellan de nicaraguanska kvinnorna och mig – konstrueras de motsatta positionerna och identiteterna av dem som magra, fattiga, underordnade och lidande och mig som tjock, rik, fri och lycklig. En fråga som infinner sig är; hur hade jag uppfattats och definierats om jag varit mycket smal? Vilken sorts kvinnlighet hade jag då representerat?

De ideal och praktiker runt kroppsstorlek som råder i Nicaragua idag kommer troligen i framtiden i allt högre grad att konfronteras med den västerländska vetenskapliga diskurs där den smala kvinnokroppen är konstituerat som högsta ideal. Idealet förmedlas genom media och reklam, men

är ännu inte förankrat som disciplinär praktik i nicaraguanska kvinnors vardag. Är "the tyranny of slenderness"möjlig i en kultur där materiell brist, där hungern är en påtaglig verklighet och där det goda livet uttrycks i termer av att leva utan bekymmer, *tranquilo* och att ha det roligt, *alegre*? I en kultur där det högsta skönhetsidealet är att vara *hermosa,* inte *bella*? Kommer den avmagrade kvinnokroppen kunna förknippas med hälsa och skönhet? Kan den smala kvinnokroppen "erövra" den med hull?

En kroppens politik – skillnad, makt och motstånd

"Kvinnokroppen" är och har alltid varit ett centralt tema i feministiskt och tänkande och politik och kan t.o.m sägas vara grundat i kvinnors subjektiva upplevelser av sin kropp som ett objekt för manlig dominans, och kvinnors behov av och krav på rätten till sin egen kropp. Det har under de senaste åren dock blivit allt mer tydligt hur den kvinnokropp som konstituerats av och inom feminismen varit den vita, heterosexuella medelklass kvinnans. Women of colour; färgade kvinnor i framför allt U.S.A och kvinnor från den s.k tredje världen har i allt högre grad pekat på hur den västerländska feministiska diskursen osynliggjort skillnad och makt mellan kvinnor, och att det inte existerar en Kvinnokropp utan en mångfald av kvinnokroppar.

Utifrån ett nedslag i ett specifikt socialt och kulturellt kontext har jag försökt visa hur olika kvinnokroppar konstrueras i relation till varandra i processer av komplex och dynamisk karaktär. Det slag mellan olika diskurser av kvinnlighet som ständigt utkämpas på ett makropolitiskt plan kan också urskiljas i den etnografiska situationens mikropolitik. Jag har pekat på olika sociala definitioner och erfarenheter av kroppsstorlek; fetma som defekt, fult, äckligt och ohälsosamt, som ett tecken på brist på kontroll – i motsats till fetma som en "naturlig" och accepterad variation av kroppsstorlekar, som tecken på välmående, skönhet och god hälsa respektive den magra kvinnokroppen som det normala, vackra och hälsosamma i motsats till den magra kvinnokroppen som tecken på sjukdom, åldrande, lidande. Det som för mig som svensk kvinna är ett självklart ideal; att som tjock sträva efter att bli smal, att magra, eftersom det är en förutsättning för skönhet, frihet och lycka ses i Nicaragua snarare som ett tecken på förfall, på ofrihet och lidande. Att på detta sätt lyfta fram och reflektera över andra betydelser av kroppsstorlek än de etablerade, kanske betydelser som varit osynliggjorda och underordnade, kan fungera som ett sätt att utmana och göra motstånd mot de diskurser som dominerar kvinnors (och mäns) liv och vår syn på och upplevelser av egna och andras kroppar. Det kan öppna möjligheter till att skapa nya definitioner och omtolkningar av kroppar och dess storlek.

Och jag minns med stor ömhet och värme kvinnan på pensionatet i Managua som brukade servera mig fettdrypande äggröra och kärleksfullt kalla mig *La Gordita de Oro* – lilla tjockisen av guld. Kanske var det ett av de finaste smeknamn jag kunde få.

NOTER

[1] Som jag ser det innefattar den sociala konstruktionen av den kvinnliga kroppen *alla* kroppsliga aspekter; kroppsstorlek, storleken på olika kroppsdelar, rörelse scheman, gester och ansiktsuttryck, hud färg och hudens dekoration, såväl som s.k reproduktiva funktioner och sexualitet. Det hävdas idag från flera håll bland feministiska forskare att man i den konstruktivistiska ivern att kapa alla band till essentialism och det biologiska könet, också kapat förankringen till en materiell/biologisk kvinnokropp som blivit osynliggjord och tabubelagd. I sin introduktion av antologin *Carved Flesh Cast Selves. Gendered Symbols and Social Practices,* efterlyser de norska antroplogerna Vigidis Broch-Due och Ingrid Rudie, feministisk teori där just könets konkreta *förkroppsligande* är utgångspunkten. Inspirerade av Irigaray diskuterar de hur termen "body morphology" kan överbrygga motsättningen mellan sex/nature och gender/culture. Här studerar man hur den biologiska kvinnokroppen, den anatomiska kroppen av kött och vätskor formads, kartlags, inskrivs i en diskurs till en kvinnlig /manlig/androgyn kropp. Henrietta Moore föreslår i samma antologi, "embodyment" som en överbryggande begrepp mellan biologi/kultur, s 279, i V. Broch Due, I Rudie, T. Bleie (red.) (Oxford/Providence 1993) Själv utgår jag ifrån att om än kroppen kan upplevas som ett prediskursivt fenomen kan den inte begripliggöras som ett sådant. Att förneka en essentiell/biologisk kvinnokropp som ontologiskt bas, behöver som jag ser det inte på något sätt stå i motsättning till att säga att kvinnlighet (eller manlighet, androgynitet. . .) alltid skapas genom en materiell kvinnokropp. Hur denna kvinnokropps materialitet erfars och upplevs, kan dock aldrig förstås utanför de kulturella föreställningar och sociala praktiker som konstruerar den.

[2] Bordo använder detta begrepp som vad jag förstår myntades av Kim Chernin. Bordo, S: "Reading the Slender Body", i M: Jacobs, E. Fox Keller, S. Shuttleworth , *Body/Politics. Women and the discourses of science* (N.Y/London 1990) Som Mike Featherstone påpekar har detta ideal under andra hälften av 1900 talet också etablerats för män, med arbetarklass män som "the last bastions of corpulence": "The Body in Consumer Culture", i M. Featherstone m.fl, *The Body. Social Process and Cultural Theory* (London/Newbury Park 1991) s. 184

[3] Erdman, C.K: "Nothing to loose: "A Naturalistic Study of Size Acceptance in Fat Woman", i K.A Callaghan red. *Ideals of Feminine Beuty: Philosphical, social, and cultural dimensions.* (Westport 1994) s.163

[4] ibid., s.162

[5] ibid., s.162

[6] Jag har bedrivit fältarbete under tre perioder –91/91, –93, samt –95 i ett kvarter som jag kallar San Ramón, i utkanten av Nicaraguas andra största stad León. Jag har här utfört deltagande observation och livshistoriska intervjuer.

[7] Jag använder just i denna text medvetet Nicaragua som det Andra för att problematisera "fat is bad" diskursen. Det innebär inte att jag vill fixera"det nicaraguanska" som en slags motpol till min egen kultur, som det traditionella i motsats till det moderna, som det frigörande i motsats till underordning.

[8] Den forskarens självreflexivitet som alltid betonats inom feministisk forskning och som idag genomsyrar etnografisk forskning är för mig en väsentlig aspekt av mitt arbete. Samtidigt är det alltid en risk; att falla in i vad Geertz kallar "epistemologiskt navelskåderi", att göra sig själv och alla frågor, konflikter, känslor som väcks under forskningspro-

cessen till främsta studieobjekt, att inte kunna dra gränsen mellan vad som är relevant utifrån metodologiska överväganden och vad som är relevant endast för ens egen självförståelse. Jag ser det som en balansgång där jag försöker hålla balansen så gott det går genom kritiska överväganden.

[9] Crona-Leandoer, Å: *Bakom Masken. Om utseende och kvinnokamp* (Sthlm 1991) s. 69

[10] Haug, F and Others: *Female Sexualization* (London 1987) s. 113

[11] Bordo (1990) s. 85

[12] Bartky, S-L: *Femininity and Domination. Studies in the Phenomenology of Opression* (London 1990) s. 65

[13] Lowe, B: "Body Images and the Politics of Beauty", i Callaghan (1994) s. 21–22

[14] ibid. s. 24

[15] Se t.ex. Weber, A: "Saint Teresa, Demonologist", i A.J Cruz mfl (red.), Culture and Control in Counter-Reformation Spain (Minneapolis/Oxford 1992)

[16] Bordo (1990)

[17] Som Barty (1990) påpekar i sin kritik av Foucault är män och kvinnor underordnade olika sorters diciplinära praktiker. Även då de är de samma, producerar de olika kroppsliga uttryck som är specifikt feminina eller maskulina.

[18] Bordo, S: "Material Girl":the effacments of postmodern culture" , i L. Goldstein (red.). *The Female Body. Figures, Styles, Speculations* (Univ. of Michigan 1991) s. 106

[19] Genom olika tekniker som plastkirurgi, kosmetika, kost, aerobics, work out, med hjälp av strömmen av varor från en modern konsumtionsindustri, kan man och förväntas idag reflexivt skapa och uttrycka olika stilar och identiteter genom kroppen, medvetet använda kroppen som ett tecken. Den ökade betydelsen av kroppen för identiteten innebär ökade krav på den enskilde individens förmåga att presentera sig själv och sin kropp i olika sociala sammanhang. Att inte lyckas forma och förbättra kroppen i enlighet med idealbilderna kan upplevas som ett misslyckande, som en källa till skam. Featherstone, M: *Kultur, kropp och konsumtion* (Sthlm 1994), Shilling, *C: The Body and Social Theory* (London, Newbury Park 1993), Johansson, T: "Narcissism, kropp och modernitet, i Sociologisk Forskning 1 1995

[20] Bordo (1990) s. 85

[21] Featherstone (1991) s. 171 Ilkka Arminen talar i relation till nykterhetsrörelsen om ett "masskonsumtionskulturens reflexivt njutande subjekt" som skapats genom att använda "det gammaldags subjekt som dominerandes av icke-reflekterande begär som sin projicerade spegelbild.", "Anonyma alkoholisters symboliska fylla. Ett steg mot en arkeologi för berättade livshistorier", i C. Tigerstedt m.fl , *Självbiografi, kultur, liv* (Stockholm 1992) s. 337

[22] Se t.e.x på den amerikanska TV stjärnan Roseanne Barr som tycks representera de flesta av vår kulturs fantasier om den feta kvinnan; framställs som vulgär, "underklassig"och "bitchig" både i sin rollfigur och som privatperson, har gjort skandal när hon enligt tidningarna gjort obscena gester och varit grov i mun vid franträdanden, hävdas ha prostituerat sig och varit en "dålig" mor . Barr är på alla sätt motsatsen till den goda kvinnan.

[23] För analyser av kvinnors erfarenheter och möjliga strategier för motstånd mot och utmaningar av "fat is bad" diskursen se Orbach, S: *Fetma är en kvinnofråga.* (Malmö 1980), Crona-Leandoer (1991), Erdman (1994)

[24] Warren, C A.B: Gender Issues in Fieldresearch (Newbury Park 1988) s. 12

[25] Lanchester, R.N: *Life is Hard: Machismo, Danger and the Intimacy of Power in Nicaragua* (Berkely 1992) s. 211–234

[26] För en diskussion om kultur och konsumtion se t.e.x Featherstone (1994)

[27] I artikeln "On the civilizing of appetite" för Stephen Mennell ett ytterst problematiskt resonemang om aptitens civilisering. Med sin utgångspunkt i Norbert Elias evolutionistiska

och psykoanalytiskt inspirerade tes om civilisationsprocessen skulle enligt Menell , medeltidsmänniskan sakna självkontroll vad gäller sin aptit. Med bla ökad säkerhet, regelbundenhet, variation i tillgången på mat civiliseras dock aptiten och ätandemönstret. Mennell hänvisar också till Cappons kliniska studier av ätstörningar som bygger på ett normativt antagande om att normalt ätbeteende inbegriper en förmåga till avsevärd självkontroll. Att överföra kliniska studier av patienter med ätstörningar på medeltida sociala mönster innebär att de senare kan karakteriseras som infantila, primitiva och ociviliserade. Jag anser att begreppet "självkontroll" är kontextuellt bundet till en modern, västerländsk kultur., i Featherstone, M. *The Body. Social Process and Cultural Theory* (London/Newbury Park 1991)

[28] Om religiös fasta se t.e.x Winter van, J.M: "Obligatory Fasts and Voluntary Ascetism in the Middle Ages", A. Fenton & P Kisbán (red.) i *Food in Change. Eating Habits from the Middle Ages to the Present Day* (Edinburgh 1986) Om lidade och kvinnlighet i Latinamerika se t.e.x Bohman, K: Women of the barrio. Class and Gender in a Columbian City. (Sthlm 1984), Behar, R: Translating Woman. Crossing the Border with Esperanzás Story (Boston 1993)

REFERENSER

Arminen, I. (1992)"Anonyma alkoholisters symboliska fylla. Ett steg mot en arkeologi för berättade livshistorier", s 327–347, i Tigerstedt, C. m.fl (red.), *Självbiografi, kultur, liv.* Stockholm.

Bartky, S-L. (1990) *Femininity and Domination. Studies in the Phenomenology of Opression.* London: Routledge.

Behar, R. (1993) Translating Woman. Crossing the Border with Esperanzás Story. Boston: Beacon Press.

Bohman, K. (1984) Women of the Barrio. Class and Gender in a Columbian City. Stockholms Universitet. Socialantroplogiska Institutionen.

Bordo, S. (1990) "Reading the Slender Body", i Jacobs, M. m.fl. (red.) *Body/Politics. Women and the discourses of science.* N.Y / London: Routledge.

Bordo, S. (1991) "Material Girl": the effacments of postmodern culture" , i Goldstein,L (red.). *The Female Body. Figures, Styles, Speculations.* Univ. of Michigan.

Broch-Due, V och Rudie, I. (1993), "Carved Flesh-Cast Selves; An Introduction", s 1–40, i Broch-Due, V m.fl. (red.) *Carved Flesh Cast Selves. Gendered Symbols and Social Practices.* Oxford/Providence: Berg Publishers.

Crona-Leandoer, Å. (1991) *Bakom Masken. Om utseende och kvinnokamp.* Stockholm: Prisma

Erdman, C.K. (1994) "Nothing to loose: "A Naturalistic Study of Size Acceptance in Fat Woman", s 161–173, i Callaghan K.A. red. *Ideals of Feminine Beuty: Philosphical, social, and cultural dimensions.* Westport: Greenwood Press.

Featherstone, M (1991) "The Body in Consumer Culture", s 170–195, i Featherstone, M. m.fl. (red.) *The Body. Social Process and Cultural Theory.* London/Newbury Park: Sage Publications.

Featherstone, M. (1994) *Kultur, kropp och konsumtion.* Sthlm: Symposium.

Haug, F and Others. (1987) *Female Sexualization.* London: Verso.

Johansson, T. (1995)"Narcissism, kropp och modernitet", i *Sociologisk Forskning,* 1, s 3–23

Mennell, S (1991)"On the civilising of appetite", s 126–154, i Featherstone, M mfl (red.) The Body, Social Process and Cultural Theory. London/Newbury Park: Sage Publications.

Moore, H. (1993) "Epilogue", s 279–282, i Broch-Due,V m.fl. (red.) *Carved Flesh Cast Selves. Gendered Symbols and Social Practices.* Oxford/Providence: Berg Publishers.

Lanchester, R.N. (1992) *Life is Hard: Machismo, Danger and the Intimacy of Power in Nicaragua.* Los Angeles/Oxford: University of Califonia Press.

Lowe, B. (1994) "Body Images and the Politics of Beauty", s 21–36, i Callaghan K.A (red.) *Ideals of Feminine Beauty: Philosophical, social, and cultural dimensions.* Westport: Greenwood Press.

Orbach, S. (1980) *Fetma är en kvinnofråga.* Malmö:Prisma.

Warren, C A.B (1988) *Gender Issues in Fieldresearch.* Newbury Park

Weber, A. (1992) "Saint Teresa, Demonologist", s 171–195, i Cruz A.J. mfl (red.) *Culture and Control in Counter-Reformation Spain.* Minneapolis/Oxford: University of Minnesota Press. Winter van, J.M. (1986) "Obligatory Fasts and Voluntary Ascetism in the Middle Ages", s 161–166, i A. Fenton, A. and Kisbán, P. (red.) *Food in Change. Eating Habits from the Middle Ages to the Present Day.* Edinburgh: John Donald Publishers.

Shilling, C. (1993) *The Body and Social Theory.* London/Newbury Park: Routledge.

ABSTRACT

Fat and beautiful-femininity and body size among Nicaraguan women
Anna Johansson

This article aims to illuminate and discuss body size as a central element in the social construction of a feminine body. It also emphases the variations in the social definitions and experiences of womeńs body size; historical and social as well as cultural ones. The dominant body ideal today in Western culture is the slender and fat free body. Women are to a higher extent then men subdued to the disciplinary practices of fat reduction, to what some feminist researchers call "the tyranny of slenderess". These ideals and practices are historically rooted in a Western discourse and are formed within a culture of affluence and mass consumtion. At the same time they are also influencing (or colonizing?) the so called Third World, as part of the cultural flows of global modernity.

This is true also for Nicaragua, a country where I have carried out fieldwork during the latest years. Still, among the Nicaraguan lower class mestizo women with whom I have lived, fatness is defined as beautiful and as a sign of health, while slenderness is considered a sign of suffering. As I am disciplined within the Western "fat is bad" discourse, the ethnographic situation of fieldwork involved both a meeting and confrontation of different ideals and practices of the feminine body. Finally, in highlighting definitions and significance of bodysize which are different from the Western ones there might lie a possibility of challenge and resistance of the discourses which are dominating our definitions and experiences of our own and others bodies.